

ZPRAVODAJ

MUZEJA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ

ČERVENEC—ZÁŘÍ 2017

**Báječné léto
v zámku i v podzámčí,
na hradě i v podhradí**

KÁVOVÉ PRAŽDNINY NA HELFŠTÝNĚ

Od 1. července provoní III. nádvoří hradu Helfštýna čerstvá káva. V prostorách tzv. H-studia připravujeme netradiční projekt spojující výstavu s experimentálními dílnami a kavárnou.

Jan Lauro

Během prázdninových měsíců si můžete prohlédnout historické exponáty ze soukromé sbírky kavárníka Petra Rajta, mezi kterými nebudou chybět mlýnky, domácí pražičky a drobné doplňky. Součástí výstavy jsou také velkoformátové fotografie ze světových plantáží, doplněné texty o životě tvrdě pracujících lidí, kteří stojí na začátku celého putování kávových zrn.

Tento socio-kulturní a socio-ekonomický vzhled vznikl díky neziskové organizaci NaZemi a dovolí návštěvníkům lépe pochopit řadu problémů spojených s kávovým trhem, objasní pojmy fair-trade, důstojné pracovní podmínky atd.

Různý vzhled, velikosti a tvary zrn pražených i nepražených si prohlédnete přímo pod mapou míst, kde se jednotlivé odrůdy kávovníku pěstují. Rozličné intenzity

a způsoby pražení porovnáte očima i jazykem. Nejdůležitější

součástí Kávových prázdnin budou dílny alternativních příprav kávy. Pod vedením zkušené obsluhy si zde vyzkoušíte, jak funguje aero-press, vacuum pot či dzezva. Samozřejmě budou chystané ochutnávky. Během víkendů oživí prostor komentované pražení na víc než sto let staré pražičce vyrobené v Praze. Tuto pražičskou show nabídne Studio Bez Kliky.

Garanci kvality všech produktů zajistí káva z domácí pražírny z nedalekého

Lošova pod Svatým Kopečkem. Pod značkou Sacer Gape ji tam praží výhradně sám mistr pražič Petr Rajt, hlavní partner celého projektu.

Provizorní kávový bar bude rozšířený také o příjemné posezení pod plachtami na kravařském III. nádvoří.

To vše si můžete vychutnat od 1. července do 19. srpna 2017.

„U Zborova hřměla děla“ Sto let legendární bitvy českých dějin

„U Zborova hřměla děla, až se chvěla zem, když tam naše vojska spěla s českým praporem. Před tatičkem Masarykem jako lavina do boje šla pevným šikem Česká družina.“ Těmito slovy začíná jedna z písní ve své době oblíbeného českého písničkáře Karla Hašlera.

Petr Sehnálek

To, že se téma bitvy promítlo i do tehdejší populární hudby, může být pro současníka nepochopitelné, nicméně je to jasným důkazem významnosti této události v celonárodním měřítku. Ostatně mladá Československá republika si velmi vážila obětí a snah občanů, kteří se aktivně zasloužili o její samostatnost. Na předním místě stáli příslušníci jednotek zahraniční armády, nazývaných legie, jež svobodný stát aktivně vybojovali.

Počátky legií spadají již do prvního válečného roku, když byly české jednotky zřízeny ve Francii a v Rusku, ale na své nejslavnější bojové vystoupení si legionáři museli počkat až do léta roku 1917. Dějištěm se stalo okolí městečka Zborov v tehdejší Haliči, dnešní západní Ukrajině. Ruská armáda, plánující zahájit rozsáhlou ofenzívu proti německým a rakouským silám, byla sžírána od svržení carského režimu vnitřním rozkladem, takže do bojů musela nasadit hlavně dobrovolníky, mezi něž patřila i československá střelecká brigáda. Její prvopočátky lze najít již v létě 1914, kdy byla z Čechů pobývajících při vypuknutí války v Rusku (techničtí odborníci z filiálek českých továren) postavena tzv. Česká družina, jež se brzy vyznamenala na frontě při odvážných průzkumných hlídkách pro ruské štáby. Družina byla posléze rozšířena doplněním o české zajatce z rakouské armády a počátkem roku 1917 již sloužilo v řadách nově zřízené střelecké brigády více než 5 700 mužů. Na

frontu však bylo vysláno jen 3 500 z nich, neboť zbytek ještě procházel výcvikem. A tak ve dnech 20. až 22. června převzali legionáři svůj úsek fronty od ruských jednotek. Při té příležitosti si Čechoslováci všimli žalostného stavu ruské armády - vojáci odmítali bojovat, paktovali se s nepřítelem, nestarali se o své pozice a dokonce raději zahrabávali zbraně a munici do země, než by je předali příslušníkům čs. brigády. Legionáři se tak nejprve museli pustit do opravy sesutých a zpola zasypaných zákopů a do obnovení průzkumné činnosti, aby si zajistili předpolí a získali zpravodajské informace o nepříteli.

Prohlížení ručních granátů v dobytých rakouských zákopech

V nadcházející ofenzívě byl čs. brigádě přidělen úkol zálohy ruského 49. armádního sboru, která měla vyrazit do boje až po splnění úkolů sousedních ruských divizí. Cílem útoku byla dobře opevněná postavení rakouské 19. pěší divize, kterou tvořily tři linie zákopů vyztužené betonovými úkryty a kulometnými hnízdy. Situace se však vyvinula jinak, než bylo plánováno, neboť ruské divize byly zastaveny tvrdým odporem obránců. Velitel ruského sboru proto musel zasadit svou zálohu mnohem dříve, a tak v 9 hodin ráno 2. července vyrazili do útoku čs. úderníci. Smělý postup granátníků 1. pluku, z nichž každý měl 12 ručních granátů, na čele útoku rychle otevřel cestu do první linie rakous-

kých zákopů. Díky taktice úderných skupin o 6 až 12 mužích, které tvořily malý cíl a dokázaly využívat během postupu nerovností terénu, se podařilo protivníka zaskočit a rychle obsadit první linii. Postupně se všem útočícím částem 1. pluku podařilo i přes těžkou palbu nepřátelské pěchoty i dělostřelectva dosáhnout první linie a pokračovat dále. Čelní sledy pak kolem poledne obsadily i třetí linii zákopů nepřítele. Útočný postup se dařil také úderníkům 2. pluku na levém křídle brigády, kteří odpoledne dosáhli třetí linie rakouských zákopů. Posledním ohniskem nepřátelského odporu se stala silně opevněná kóta 394 Mogila, která padla ve 14 hodin.

Ranění legionáři na ošvazišti u Zborova

Bohužel skvělých výsledků útoku legionářů nebylo využito, protože brigáda utrpěla během boje citelné ztráty a sama neměla žádné zálohy. Ruské velení nezajistilo vyslání dostatečných posil, takže byla ztracena vhodná příležitost pronásledování rozbitého nepřítele a rozvrácení obrany celého obranného rájónu. Brigáda získala 4 200 zajatců, mezi nimiž bylo dost Čechů, kteří posléze dobrovolně vstoupili do legií, a také ukořistila 20 děl. Její ztráty však byly citelné, neboť přišla o 173 padlých, 29 nezvěných na následky zranění, 29 nezvěných a téměř tisícovku raněných. Jen kvůli celkovému rozvratu ruské armády, který ukončil ofenzívu, nebylo možno skvělého taktického vítězství využít k dalšímu úspěch operačnímu rozšíření. Českoslovákům to přece jen přineslo úspěch, neboť ruská vláda povolila další rozšiřování vojska, které nakonec dosáhlo počtu 60 000 osob.

V zákopech u Zborova

Přerovský rodák Karel Janoušek (druhý zleva) ve zborovských zákopech

Bitvě u Zborova se dostalo velkého ohlasu a díky sdělovacím prostředkům se o skvělém výkonu československých vojáků dozvěděla veřejnost ve světě, ale i doma, což mělo obrovský morální význam. Změnil se i postoj představitelů Dohody vůči českým snahám o samostatnost, který nakonec vedl až ke vzniku kýženého vlastního státu. Není proto divu, že v meziválečném Československu dosáhla bitva až mýtické důležitosti. Datum 2. července se stalo hlavním armádním svátkem a výročí bylo uctíváno napříč celým státem.

Nejinak tomu bývalo v Přerově, odkud pocházelo třicet zborovských bojovníků. Leopold Kalabus a František Velikovský v tomto památném boji padli, Josef Glos zůstal nezvěstný a pozdější generál letectva Karel Janoušek byl v bitvě těžce raněn. Největší slávu zažilo město při 20. výročí bitvy, kdy proběhly tzv. zborovské oslavy. V době německé okupace a komunistické totality se památka bitvy, jakož i legionářská myšlenka, ocitla v nemilosti a byla důsledně potírána. Letošní sté výročí se naštěstí se žádnými obstrukcemi potýkat nemusí a oslavy tvoří i akce Svíčky za padlé, která má celostátní dosah.

SVÍČKY ZA PADLÉ

Cílem akce je připomenutí památky všech padlých i nezvěstných českých vojáků bitvy u Zborova zapálením svíčky za každého jednoho v jeho rodné obci. A tak 2. července v 18 hodin můžete i Vy přijít na přerovský městský hřbitov vzpomenout těch, kteří padli za naši samostatnost.

STUDIO BEZ KLIKY A HRAD HELFŠTÝN VÁS ZVE NA
HELFŠTÝNSKOU POUTĚ

5. A 6. ČERVENCE 2017

SVÁTEČNÍ DNY - STŘEDA A ČTVRTEK

CO ZAŽIJETE, UVIDÍTE A USLYŠÍTE:

Jezdecká představení vojáka císařské armády – KVINTANA | Žongléřská ekvilibristika Honzy Hlavsy | Loutková divadla | Ukázky historických zbraní | Rozžhavené hradní výhně | Mumraj hradního tržiště | Výtvarné a řemeslné dílny pro malé velké i malé nejmenší

Expozice archeologie se promění v HRADNÍ KINEMATOGRAF.
Během celého dne zde budou promítány filmy, které užily helfštýnského exteriéru pro svá natáčení. Film Růže a meč a historické doku - drama Jan Hus - cesta bez návratu.

Vstupné 100,- Kč / 60,- Kč

STUDIO
BEZ
KLIKY

Více na: www.bezkliky.eu | www.helfstyn.cz

Opravy hradu Helfštýna pokračují

Dne prvního června byla zahájena realizace opravy dalšího úseku okružní hradby. Zakázku v hodnotě bezmála jednoho milionu korun vysoutěžila stavební firma ZAK plus. Jak stavební práce probíhají a zda se dotknou návštěvnického provozu, na to jsme se zeptali kastelána hradu Jana Laura.

Kristina Sehnálková (KS): Můžeš, Honzo, čtenářům zpravodaje prozradit, ve kterých místech hradu opravy právě probíhají?

Jan Lauro (JL): Aktuálně opravovaný úsek se nachází v úrovni severní terasy, tzn. v místě nejvíce vzdáleném od vstupní brány, takže oříšek byl už samotný transport materiálu a lešení, při kterém bylo potřeba zdolat téměř 300 metrů trasy s celkovým převýšením 25 metrů. Zkušební zedníci a kameníci nejdříve tlakovou vodou vyčistili všechny spáry dotčené etapy, následně rozebrali cirká půl metru horní koruny rozpadajícího se zdiva a vše postupně doplňují předem schválenou směsí.

(KS): Předpokládám, že oprava hradeb tak rozsáhlé památky, jakou je Helfštýn, se nezrealizuje za sezónu. Jak dlouho už průběžně opravy probíhají?

(JL): Na konsolidaci okružní hradby začala správa hradu ve spolupráci s provozním oddělením Muzea Komenského v Přerově pracovat v roce 2011. V současnosti tedy probíhají práce již na šestém úseku a za uvedenou dobu trvání rekonstrukční činnosti se práce přehouply za polovinu celkového rozsahu definovaného Výhledovým plánem údržby hradebního zdiva Helfštýna. Za uplynulých sedm let tak bylo vyspraveno několik tisíc metrů čtverečních zdiva. Stabilizací koruny se zvýšila nejen odolnost proti prosakování srážkových vod, ale především bezpečnost

návštěvníků jedné z nejnávštěvovanějších kulturních památek na Moravě. Samotné spárování a dozdvívání nejvíce zdegradovaných úseků zdiva mnohonásobně prodloužilo jejich životnost a pomohlo tak k udržení cenných hmotných dokladů minulosti pro budoucnost.

(KS): Na závěr ještě otázka, která návštěvníky hradu zajímá asi nejvíce: Dotknou se opravy provozu hradu pro veřejnost?

(JL): Stavební práce na severním oblouku okružní hradby budou ukončeny nejpozději do 30. července 2017. Svou lokací mimo hlavní návštěvní trasy nijak nezatěžují ani neomezuji běžný provoz hradu, proto všechny letní cestovatele srdečně zveme na návštěvu a věříme, že čas strávený v prostorách hradu bude patřit k těm nejpříjemnějším.

Děkuji za rozhovor, Honzo, a přeji tobě i celé Správě hradu Helfštýna pohodovou letní sezónu.

Poslední rok hnízdního mapování ptáků

V letošním prvním čísle zpravodaje jsme zveřejnili kratší zprávu Josefa Chytila o celostátním (a zároveň i celoevropském) mapování hnízdního rozšíření ptáků. Nyní tedy na něj máme jedinou otázku: Jak mapování pokračuje?

Josef Chytil

Mapování běží v současné době na plné obrátky - většina z mapovatelů má již za sebou práci na tzv. hodinovkách. Jde o zajímavou metodiku, již dříve úspěšně vyzkoušenou v různých prostředích; sám jsem touto metodou mapoval jak při práci na hnízdním atlase Krkonoš, tak i předloni v Turecku. Metoda spočívá v tom, že hodinu práce v terénu má mapovatel rozdělenou na šest desetiminutových částí, ve kterých postupně zaznamenává pouze nově zjištěné druhy. Finta posléze spočívá v matematickém zpracování - pokud máte dostatek údajů, lze z nich pomocí úvahy o tom, že v prvním intervalu zjistíte ptáky nejhojnější, později méně hojně atd., získat i kvantitativní údaje o jednotlivých druzích.

Vajíčka v hnízdě kulíka říčního

Tato metoda má ovšem ještě jeden zajímavý aspekt - mapovatel se dostane na místa, kam by normálně za ptáky asi vůbec nevyrazil, protože hodinovky si nevybírám podle svého gusta a znalostí, ale jsou mu v jeho čtverci (viz Zpravodaj MKP 1/2017, pozn. red.) náhodně vylosovány. Všichni poctivě mapující se shodují na tom, že se takto dostali na nesmírně zajímavá místa a zároveň tam někdy zjistili i nečekané druhy.

Sám mohu posloužit osobním příkladem: V jižní oblasti Konicka, které patřilo ornitologicky mezi nejméně známá území u nás, jsme zjistili na několika místech prokazatelně hnízdicí skřivany lesní. Ještě zajímavější nález se nám podařil na rozsáhlé pasece uvnitř jehličnatých lesů východně od vesnice Seč (11 km západně od Kostelce na Hané); nalezené hnízdo kulíka říčního je v tomto biotopu naprostým unikátem. Kulík říční hnízdí typicky na šterkových náplavech větších řek (příkladem je řeka Morava v Litovelském Pomoraví, nebo Bečva nad Přerovem), běžněji ale na dně vypuštěných rybníků a vzácně také na podmáčených polích. Zahnízdění na vyprahlé pasece, navíc uvnitř rozsáhlejšího lesního komplexu, je u tohoto druhu naprostá rarita.

Mapování nám zcela jistě ukáže i výrazné změny v avifauně Česka i Evropy. U nás bude jistě potvrzen neblahý trend ubývání mnoha běžných druhů ptáků, naopak některé druhy zvyšují svou početnost (orel mořský, sokol stěhovavý, morčák velký), případně rozšiřují svůj hnízdní areál (vlha pestrá téměř raketovým tempem). Výsledky mapování budou samozřejmě i nepostradatelným podkladem pro ochranu přírody. Nezbývá proto než doufat, že mapovatelé budou s výsledky své práce seznámeni co nejdříve.

LÉTO PETRA VOKA – VOKOHRADÍ

Jako každoroční připomínku letních cest slavného šlechtice Petra Voka z Rožmberka připravují pracovníci Správy hradu Helfštýna na sobotu 15. července speciální kostýmované prohlídky doplněné o komponovaný program spojený s řadou zajímavých soutěží.

Jan Lauro

Letní měsíce konce 16. století trávil pan Vok se svou chotí Kateřinou z Ludanic na Helfštýnském panství a Vokohradí je takovou oslavou jeho významného přínosu do obecné i stavební historie Helfštýna. Vzpomeneme na pověsti spojené s jeho přítomností a v rámci speciálních prohlídek se návštěvníci můžou těšit na vystoupení skupin ožvládnuté historie, které předvedou, jak se v renesanci tančilo, bojovalo s meči či jaká hudba zněla z pánových komnat. Společně s dobrovolníky si pak můžete zasoutěžit na stylových stanovištích třeba v historickém krocketu, velkých deskových hrách nebo v různých dovednostních disciplínách. Svě umění předvedou pánové ze skupiny Ādorea z Olomouce, patřící k evropské špičce scénického šermu. O taneční vystoupení se postarají dámy z Porty Temporis. Šermířské duely zajistí dvojice vystupující pod názvem Žehart.

Svou kejklířsko-ohňovou show Vás strhne rodinná skupina Boca Fuego a o historické tóny fléten, šalmajů a tamburín se postará sdružení Vivat Flauto pod vedením Blanky Vysloužilové.

Soutěžní stanoviště si můžete užívat celý den. Komponované prohlídky budou vycházet od 15. hodiny odpolední

vždy v celou hodinu, a to až do 21. hodiny. Po poslední prohlídce vyvrcholí program již zmiňovaným vystoupením s ohni.

Nenechte si proto ujít jedinečnou příležitost prožít nezapomenutelné okamžiky na hradě Helfštýně ve společnosti urozeného pána Petra Voka z Rožmberka a jeho choti Kateřiny z Ludanic. V sobotu 15. července 2017 se na vás od 15 hodin těší pořadatelé.

Horké léto opět zve na zahradu ORNIS!

Už se moc těšíme! A na copak? Na horko jako v peci? Na dešťovou sprchu? Ano, na to všechno a ještě mnoho dalšího, co léto přináší. Na prázdniny, dlouhé teplé večery a hlavně na divadlo či koncert pěkně pod širým nebem, zkrátka na Zahradní slavnost ORNIS 30. července od 16 hodin! A jaképak lahůdky si pro nás uprostřed prázdnin pořadatelé připravili? Oslovili jsme Martinu Hrazdírovou, vedoucí záchrané stanice ORNIS a jednu z organizátorek Zahradní slavnosti.

Martina Hrazdírová(MH): V den slavnosti otevřeme výstavu Mykokosmos všem zájemcům. O houbách a o tom, co je na výstavě k vidění, nejlépe umí vyprávět sám autor Jirka Polčák. Nenechejte si proto ujít jeho komentované prohlídky a pokud zatím nejste nadšenými houbaři, tak se jimi zcela určitě stanete nebo alespoň užasnete nad neuvěřitelnou pestrostí světa hub. Pro děti máme připravený zábavný kvíz, samozřejmě opět o houbách.

Kristina Sehnálková (KS): Uvidíme také zvířata v záchrané stanici?

(MH): Na záchrané stanici je pořád živo, naše pacienty ráda návštěvníkům představím. Každý rok je něčím zvláštní a vždy se najde nějaké to vykutálené zvíře, které nás dokáže pořádně překvapit a něčemu novému naučit.

(KS): Zahradní slavnost je opravdu zahradní slavností se všim všudy a s pestrým programem. Co když přijde hlad?

(MH): Samozřejmě nebude chybět voňavá káva z Helfštýna, možnost zakoupení občerstvení či opečení špekáčku, po koncertu se rozhoří táborák a zahrada bude pro návštěvníky stále otevřená.

(KS): Zahradní slavnost v ORNIS tradičně vrcholí koncertem, vloni jste přidali skvělé divadelní představení Víti Marčíka, co nás čeká letos?

(MH): Loňský koncert Jablkoně byl kouzelný, i přes to zběsilé počasí, které nám poprvé za celé roky pořádání slavnosti nepřálo. Letos přijede kapela Vltava, jedna z neoriginálnějších kapel na české scéně, nezaměnitelná pro svoje básnivé texty a hudební nápady. Zakladatel kapely a autor většiny písní, Robert Nebřenský, je kromě svých dalších uměleckých aktivit také členem divadla Sklep. Nezapomněli jsme ani na děti a milovníky loutek – opět k nám z Jižních Čech přijede Vítek Marčík mladší se svým autorským divadlem Já to jsem a pohádkou Pinocchio. Naši návštěvníci už Vítka mohou znát z loňského představení, kde účinkoval se svým tátou. Myslím, že představení si určitě užijí také dospělí a že se opravdu máme na co těšit.

Loutkové divadlo Víti Marčíka

(KS): Jak bude probíhat prodej vstupenek na takovou akci?

(MH): Další letošní novinkou je předprodej lístků, návštěvníci si tak budou moci pohodlně koupit zvýhodněnou vstupenku na předprodejních místech v centru města a na zámku. Samozřejmě je také prodej přímo v den slavnosti v ORNIS.

Děkuji za rozhovor. Nezbyvá než si přát opravdu vlídné počasí a těšit se na neděli 30. července!

Nezapomenutelné léto v zapomenutém Přerově

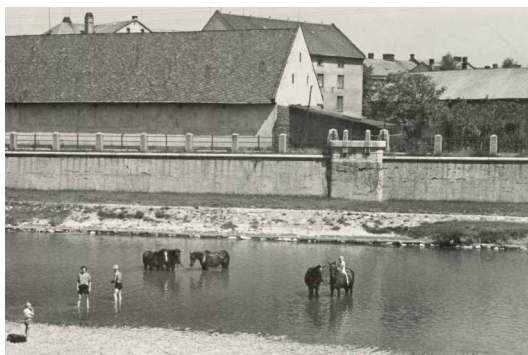
Letní slavnosti jako např. svěcení praporu vzdělávacího spolku Svornost v roce 1886 vyžadují bez ohledu na sluneční žár patričné sváteční oděv. A tak zatímco se pánové důstojně potí v tmavých oblecích, dámy již mohou ocenit módní pokrok v podobě lehkých světlých šatů či se skrýt pod slunečníkem.

Osvěžení u vody vyhledával nejen obyvatel města. Na žánrovém snímku z první dekády 20. století tak můžeme dokonce spatřit budoucího legionářského hrdinu Jana Gayera (uprostřed).

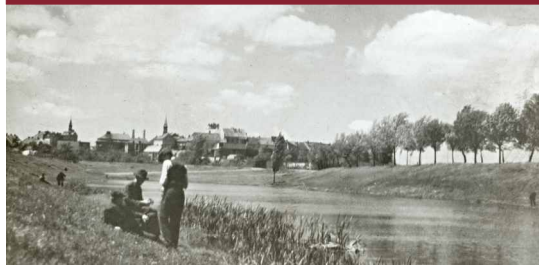
Řeka Bečva skýtala před regulací romantická a dobrodružná zákoutí i ve městě samotném. Počátkem minulého století si děti mohly hrát třeba i v sousedství novostavby vůbec prvního železobetonového silničního mostu v celé tehdejší monarchii.

Ještě na konci první půle 20. století bylo běžnou součástí letní atmosféry Přerova plavení koní v řece Bečvě. Na toto bylo pamatováno i při regulaci řeky Bečvy. Sjezd ke korytu řeky, vybudovaný v betonové nábrežní zdi pod náměstím Na Marku, je tak dodnes připomínkou časů zachycených na snímku ze 40. let.

Léto v Přerově nemuselo vždy nutně patřit pouze okurkové sezóně. V roce 1893 se konala například Průmyslová, hospodářská, národopisná a umělecká výstava. V hlavním areálu, jenž se rozprostíral v místech mezi Palackého a Komenského ulicí, vyrostl i pavilon přerovského vinárníka Viléma Kunerta. Letní občerstvení pro uhláté návštěvníky zde zajišťovala mimo jiné také Hanácká kyselka.

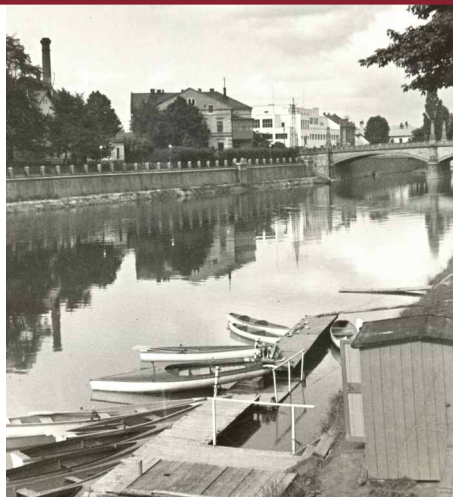
Příjemným odpočinkovým místem v letním horu mohlo být i okolí městského rybníka, odkud se naskýtal pěkný pohled na historické jádro města, zde na snímku z přelomu 30. a 40. let.

Strategickým místem byla v době letního parna městská plovárna na pravém břehu Bečvy v Bezručově ulici, jež ve 30. letech prošla několika modernizacemi. Vedle kýženeho vodního osvěžení zde občané mohli nenuceně prohlubovat i své společenské styky.

Léto bývalo zpestřeno řadou zábavních podniků. Zvláště v roce 1936 měli Přerované bohatý výběr, neboť se konala Středomoravská výstava. U parku Michalova vznikl zábavní areál nabízející všemožné atrakce, i širokou škálu občerstvovacích stánků.

Ve 30. letech zpestřovala Přerovanům letní měsíce ve městě také půjčovna lodiček umístěná u pravého břehu Bečvy poblíže Tyršova mostu.

Vybudováním městské plovárny Přerované získali v roce 1900 na plných 80 let oblíbený „svatostánek“ zdravého, bezpečného a dostupného koupání.

V Michalově bylo v létě možno potěšit se vkusně vyvedenou květinovou výzdobou. V roce 1956 byly tamní záhony speciálně upraveny u příležitosti oslav 700. výročí povýšení Přerova na královské město.

(sehnpet)

Co nového objevili archeologové v ulici Zámecká v Dřevohosticích?

V posledních týdnech probíhá záchranný archeologický výzkum v rámci rekonstrukce ulice Zámecká v Dřevohosticích. Přerovským archeologům se zde podařilo zachránit velké množství archeologických nálezů, které dokumentují životní úroveň a aktivity probíhající v okolí zámecké stavby v 16. a 17. století. Dejme tedy slovo jednomu z nich – o nejnovějších nálezech vypráví archeolog Zdeněk Schenk.

Koncentrace movitých archeologických nálezů byla zaznamenána především v předpolí mostu překlenujícího příkop dřevohostického zámku. Jde zejména o soubor zlomků renesančních a raně barokních komorových kachlů, který dosáhl počtu několika set kusů. Převažují především torza zeleně glazovaných čelních vyhřívacích stěn kachlů. V menší míře jsou zastoupeny zlomky vícebarevně glazovaných reliéfně zdobených kachlů.

Dřevohostice, celkový pohled na část vnějšího opevnění zámku a jihovýchodní okrouhlou baštu

Část nalezených kachlů pochází z kamen, kterými byly vytápěny jednotlivé místnosti zámku v době, kdy byly Dřevohostice v držení jednoho z nejvýznamnějších renesančních šlechticů, vzdělavců a politiků Karla staršího ze Žerotína. Dřevohostice vlastnil v letech 1590–1618. V roce 1598 započal s kompletní renesanční přestavbou místního zámku, na níž se měl podílet významný stavitel Girolamo Vlach. Krátce po dokončení stavby byl zámek prodán Janu st. Skrbenskému z Hříště, jemuž však byl tento majetek roku 1622 konfiskován, přičemž v letech 1622–1623 je zámek uváděn v předávacích listinách jako částečně vyhořelý a silně poškozený. Panství společně se zámek bylo darováno císařem českému kancléři Václavovi z Lobkovic a dvěma správcům. Z dochované korespondence z let 1646–1649 vyplývá, že stav zámku se od 20. let 17. století výrazně nezměnil.

Krátce po odeznění třicetileté války nechal nový majitel Jan Kaltschmied z Eisenbergu provést ve zdevastovaném zámeckém areálu raně barokní stavební úpravy, v rámci kterých byly nově postaveny mimo jiné rozměrné okrouhlé bašty v nárožích původní hradby. Právě z této doby pochází několik zlomků vícebarevně glazovaných reliéfně zdobených

Pohled na zámeckou věž z průjezdu

Pokračování na následující straně

kachlů. Na některých z nich se dokonce zachovala část erbovního znamení v podobě lva, nad kterým jsou umístěny iniciály IK. Kachle tak s velkou pravděpodobností pochází z luxusních kamen, jimiž nechal Jan Kaltschmied z Eisenbergu vybavit kolem poloviny 17. století obnovené interiéry zámku v Dřevohosticích.

Zlomek kachle zdobeného vícebarevnou glazurou s vyobrazením části erbovního znamení a iniciálami Jana Kaltschmieda z Eisenbergu

Erb Jana Kaltschmieda z Eisenbergu z roku 1649 umístěný nad vstupním portálem předzámčí

V rámci pozdějších novověkých přestaveb byla pozdně renesanční a barokní kamna rozebrána a jednotlivé kachle

vyvezeny před zámecký příkop, kde se staly součástí terénní vyrovnávky v trase dnešní ulice Zámecká.

V úrovni nivelety skrývky pro konstrukci podkladových vrstev nových chodníků a komunikace byla v rámci výzkumu provedena prospekce za pomoci detektoru kovů. Díky prospekci byla získána zajímavá kolekce kovových předmětů. K chronologicky citlivým předmětům patří nálezy mincí. Nejstarší ražby spadají do 16. a 17. století. Jde většinou o drobné stříbrné mince.

Soubor stříbrných mincí novověkého stáří nalezených během archeologického výzkumu

Za nejstarší ražbu lze označit jednostranný bílý peníz se lvem ražený za vlády Ferdinanda I. (1526–1564). Z poslední čtvrtiny 16. století pochází stříbrný 2 fenik, který nechal razit Wolf Dietrich von Raitenau-Langstein (1587–1612) v arcibiskupské mincovně Salzburg. Zajímavé je dobové falzum grešle císaře Leopolda I. (1657–1705) z roku 1669 vyražené z mosazi. Nalezen byl také originál grešle ražené na sklonku vlády tohoto panovníka v roce 1697. Mince z 19. století reprezentuje stříbrný 5 krejcar Ferdinanda V., ražený v roce 1840 v Praze, a stříbrný 6 krejcar Františka Josefa I. z roku 1849. Za unikátní lze označit nález mosazného víčka krabičky obdélného tvaru o rozměrech 3,5 x 3 cm se zachovanou reliéfní výzdobou, kterou tvoří renesanční motiv znázorňující postavu muže a ženy v dobovém oblečení, stojící pod hvězdnou

Dokončení na straně 14

oblohou. Muž se ženě dvoří a podává jí kyticí. Mezi oběma postavami je pak umístěn kvetoucí keř. Jde o dobové symbolické vyznání lásky. Na bočních stranách předmětu jsou umístěny královské korunky, což by mohlo odkazovat na skutečnost, že znázorněný muž a žena představují královský pár.

Renesanční motiv znázorňující postavu muže a ženy v dobovém oblečení, stojící pod hvězdnou oblohou

Zcela hypoteticky by se mohlo jednat o Ferdinanda I. Habsburského a jeho ženu Annu Jagellonskou. Tento pár se stal v první polovině 16. století předlohou a oblíbeným motivem ztvárňovaným v mnoha obměnách na různých materiálech, takže se s nimi můžeme setkat nejen na reliéfně zdobených renesančních kamnových kachlích, ale kupříkladu také na dřevěných perníkových formách. Lze říci, že díky své oblíbě tento motiv zlidověl. Předmět byl nalezen v renesanční terénní vyrovnávce před samotným vjezdem do zámku.

Z úrovně terénních vyrovnávek pochází také železný hrot šípů romboického průřezu s tulejkou, který odpovídá relativně běžným nálezům hrotů předurčeným ke střelbě z kuše. Dřevohostický exemplář dosahuje délky okolo 11 cm, což jej řadí spíše k větším projektilům, které známe z jiných moravských a českých lokalit. Z městyse Dřevohostice se jedná o první nález svého druhu. Z kovových předmětů mladšího stáří lze dále uvést několik knoflíků, části oděvních přezek, církevní medailon nebo zdobený mosazný klíček určený k natahování hodin.

Zdobený malý mosazný klíček z 19. století, sloužící k natahování hodin

Výsledky záchranného archeologického výzkumu se setkaly s nebyvalým zájmem ze strany samotných obyvatel ulice Zámecká, kteří práce na probíhající stavbě pozorně sledují. Je radost vidět, že lidem není lhostejná historie místa, kde nyní žijí.

Dřevohostice, celkový pohled na zámek od jihovýchodu

SRPEN PATŘÍ HEFAISTONU

Ačkoli poslední srpnový víkend ohlašuje konec prázdnin, přesto netřeba zoufat. Vždyť si jej můžete zpříjemnit umělecko-společensko-turistickým zážitkem, a to vše na jednom místě. Vypravte se na Hefaiston!

Jan Lauro

I když to vypadá, že do největšího svátku uměleckých kovářů zbývá stále ještě poměrně dost času, zdání klame. Přípravy jsou již v plném proudu a všechna ta neviditelná práce začíná nabírat na obrátkách. On-line přihlášky se již z Helfštýna rozlétly vzduchem kolem zeměkoule a k začátku června už jich máme víc než 100 vyplněných zpět v centrálním hradním registru.

Jako každoročně očekáváme aktivní účast přibližně pěti stovek kovářů z celého světa. Již nyní aktivně komunikujeme s Italy, Američany, Angličany a mnohými dalšími zájemci o jedinečné setkání, které patří k největším v Evropě.

ského kováře, držitele řady ocenění z evropských kovářských symposií včetně toho helfštýnského, mistra Illiu Popiuka. Autor si přizval jako spolupracovníka Dmytra Ukrajinského, s nímž společně vytvoří plastiku, která bude cenným obohacením sbírky i stálou ozdobou kovářské expozice.

Illija Popiuk

Helfštýn se již po třicáté šesté promění v otevřenou galerii pod širým nebem.

Letos proběhne poslední srpnový týden v historické kovárně hradu Helfštýn XXIX. Kovářské fórum. Tentokrát správa hradu pozvala k tradičnímu prologu akce Hefaiston talentovaného ukrajin-

Od pátku do neděle 25. až 27. srpna se Helfštýn již po třicáté šesté promění v otevřenou galerii pod širým nebem, hostící několik stovek kovaných exponátů. Součástí 36. ročníku Hefaistonu bude kovářský trojboj, dílny pro veřejnost, ale zejména živá tvorba na dvanácti výhních umístěných na III. nádvoří. Loni se největšího svátku uměleckých kovářů zúčastnilo 533 registrovaných účastníků, převážně uměleckých kovářů, ale i studentů, pedagogů a odborníků z osmnácti zemí světa, mj. i z Austrálie, USA, Kanady či Izraele. Počet vystavených exponátů, posuzovaných odbornou porotou, dosáhl čísla 282. Pevně věříme, že se i letošní ročník ponese ve stejném duchu.

Pokračování na následující straně

Na všechny návštěvníky čeká pestrý doprovodný program. Součástí Hefajstonu bude možnost zhlédnutí sezónní výstavy Kovářský virtuos Claudio Bottero – kresby, skici, návrhy. Zpřístupníme všechny stálé expozice a navíc chystáme řadu speciálních akcí. Za všechny zmíním alespoň páteční koncert skupiny Hradišťan s Jiřím Pavlicou, sobotní vystoupení Tomáše Kočka s orchestrem a historické dílny v předhradí. Ani zájemci o drobné památky nepřijdou zkrátka. Prostor na louce před hradem obsadí prezentační a prodejní stánky škol, které vyučují kovozpracující obory, a rozlehlé travnaté plochy pod hradním kopcem se promění v živý jarmark.

Zajímavosti z výstavy Mykokosmos

O zajímavé výstavě na Ornitologické stanici věnované houbám už byla veřejnost z médií dostatečně informována. K vidění je spousta modelů a fotografií hub a zvědaví návštěvníci přijíždějí ze všech koutů Čech a Moravy.

Jiří Polčák

Výstava má úspěch, a to nás všechny těší. Byla uspořádána tak, aby si každý milovník těchto darů lesa odnesl nejen příjemný zážitek, ale i zábavu a poučení. Návštěvník tak smí nahlédnout do kuchyňky houbaře nebo mykologické pracovny a může srovnávat co mají společného a v čem se liší. K vidění jsou nejen jedlé, nejedlé a jedovaté houby, ale i druhy, které jsou léčivé a našemu zdraví prospěšné. Výstava taky informuje o houbách, jež si můžeme doma vypěstovat, ale i o druzích, které do košíku sbírat nemůžeme. Chrání je totiž zákon a za jejich sběr hrozí nemalá pokuta. K vidění jsou i druhy, které

v běžných atlasech hub nenajdeme. našly se u nás teprve nedávno a některé jsou vzácné i v rámci Evropy. K vidění jsou i nově popsané druhy pro vědu, které se doposud našly pouze na území ČR, ale také druhy, jež nejsou u nás původní. Pochází totiž z různých kontinentů a některé u nás zdomácněly.

Velkou pozornost poutají obří houby, které se u nás vyskytují. Jednu takovou mohli návštěvníci na výstavě obdivovat i na živo, protože máme vyhrazen prostor pro čerstvé houby rostoucí během roku. K vidění bylo doposud více než šedesát druhů především jarních hub. Ale vraťme se k oné obří houbě. Jmenuje se choroš šupinatý a roste paraziticky na dřevě listnáčů. Pokud jsou plodnice mladé, jsou jedlé a chutnají velmi příjemně. Asi největší plodnice, která kdy byla u nás zaznamenána, byla nalezena v břehových porostech řeky Bečvy v Přerově. Plodnice vyrostla po vydatnějším dešti začát-

Pokračování na straně 17

strana 16

kem května a k vidění byla na vernisáži výstavy Houby, kam se podíváš v prostorách přerovského zámku. Průměr klobouku byl téměř 70 cm a připomínal deštník - dalo se pod něj schovat. Bohužel houba dlouho nevydržela. Chtěli jsme ji usušit a použít na dalších výstavách a přednáškách, o její zkázu se však postaral hmyz, který je pro tento druh typický. Jako vzpomínka nám zůstalo pouze pár fotografií.

Masečnik kulovitý

Mykolog Jiří Polčák s obřím chorošem šupinatým

Některé houby jsou především pro mykology nesplněným snem. Rostly u nás v minulosti a v současné době po nich není ani památka. Proto jsou uvedeny v Červeném seznamu hub ČR jako vymizelé. Asi tím největším snem nejen českého, ale i evropského mykologa je najít masečnik kulovitý, který patří do seznamu 33 nejzávažnějších

druhů Evropy. Plodnice jsou kulovitého tvaru v horní části s prohlubní, uvnitř se nachází rosolovitá hmota s průsvitnou tekutinou. Houba roste brzy na jaře ve starých, vlhkých a mechatých smrčích, někdy již velmi brzy po odtání sněhové pokrývky, především ve vyšších polohách. Naposledy byl tento druh u nás nalezen v roce 1966 na Dačicku. Přes intenzivní pátrání v původních a jiných podobných lokalitách nebyl už později nalezen. V současné době roste jen na několika málo lokalitách, především ve Skandinávii a v Rusku, kde je dokonce sbírají k jídlu. A jak se dostal masečnik do Přerova? Jak už to tak bývá, hlavní roli sehrála shoda náhod. Plodnice pocházely z Finska, kde je našel místní mykolog a několik jich zaslal do Národního muzea v Praze, tři plodnice pak byly zaslány do Přerova, kde je mohli pár dní obdivovat návštěvníci. Svou pozornost si získaly později i na jarním setkání českých a slovenských mykologů, které se konalo na jihu Moravy, poté byly uloženy v herbáři Moravského zemského muzea v Brně. Zajímavé je, že houby vydržely několik týdnů čerstvé, byly zabaleny ve vlhkém rašeliníku a braly si tolik vlhkosti kolik potřebovaly. Dá se říci, že stále rostly. O tom, co se ještě na výstavě zajímavého objeví, budeme opět informovat v dalším čísle.

Máte také své poklady z hůry?

Prázdniny jsou ideální dobou na prolézání stavení parodičů či praprarodičů a objevování krásy zapomenutých pokladů. Pokud však již nemáte to štěstí, že všechna tajemství půdy zůstala dosud neodhalena, nezoufejte! Na poklady z hůry se můžete po celé léto i nadcházející podzim přijít podívat k nám do muzea a v září k tomu ochutnat i něco navíc.

Kristina Sehnálková

Hned z kraje měsíce, tedy 10. září, pro Vás kurátoři výstavy Poklady z hůry, aneb Jak se žilo na Hané Magda Barboříková a Kamil Lukeš připravili v rámci Dnů evropského kulturního dědictví dvě mimořádné komentované prohlídky. Výstavu tak máte možnost shlédnout s odborným výkladem o tom, jak se žilo na hanácké vesnici za časů našich pradědečků a prababiček a dozvědět se

něco ze zákulisí její přípravy či se podělit o zážitky z vlastního hledání pokladů z hůry. Zároveň se také seznámíte se současnou činností Folklorního souboru Haná Přerov, který v letošním roce slaví půlstoletí od svého vzniku a je jedním z významných udržovatelů lidových tradic v Přerově. Začátek komentované prohlídky bude v 10 a ve 14 hodin, kdy se s oběma kurátory potkáte v pokladně přerovského zámku.

Zatímco ve výstavě se dozvíte vše o životě na Hané od jara do zimy, jak se hospodařilo, kde naši předci spali, jak vařili či stolovali, tak přednáška Bronislavy Millé v úterý 19. září bude jen a pouze o módě. Pochopitelně o módě hanácké. Připadá vám to zvláštní? Také patříte k lidem, kteří mají lidový кроj spojený spíše se stejnokrojem, ve kterém není pro módu a odlišnost místo? Tak to

Pokračování na následující straně

vás paní Millá vyvede z omylu. Seznámíte se nejen se součástmi kroje, ale také s tím, jak se vyvíjel, jaké trendy jej ovlivňovaly a co na jeho charakteru způsobila vlna tzv. „svérázu“. Dozvíte se, jak se takový kroj uchovává, upravuje a obléká a již nikdy pro vás nebude tajemstvím, co nosí Hanačka pod sukní. Po shlédnutí přednášky, jejíž součástí vedle obrazové prezentace bude rovněž ukázka krojových součástek a výšivek paní Millé, pro vás již tacle, frydka, márynka či špencr nebudou neznámými slovy a také si zapamatujete, že frk nutně nemusí znamenat pouze povedený vtíp. Těšíme se na vás v Rytířském sále Korvínského domu tradičně v 17 hodin.

Bronislava MILLÁ

Dříve matrikářka Městského úřadu ve Velké Bystřici. Publicistka, odbornice na hanácký lidový oděv, členka

Folklorního souboru Haná Velká Bystřice a dlouholetá spolupracovnice Heleny Lisické, o jejíž hrob pečuje. Je držitelkou ceny města Velká Bystřice za přínos v oblasti folkloru, zachování lidových tradic regionu a za práci s dětmi a mládeží a od letošního roku držitelka „Hanáckýho stavovskýho gléta“ za osvětu o hanáckém kroji, výrobu svatebního koláče a paličkování krajek k hanáckým krejzlům.

Vlakový zájezd za památkami Šumperka

Vážení přátelé a milovníci umění. Na sobotu 30. září 2017 jsme pro Vás připravili již tradiční tematický umělecko-historický vlakový zájezd. Tentokrát se vypravíme do Šumperka, kde společně navštívíme nejvýznamnější památky města. Samozřejmě nemineme zachovalé historické centrum s neorenesanční radnicí, navštívíme původně gotický, dnes barokní klášterní kostel Zvěstování Panny Marie s cenným zachovalým mobiliářem pocházejícím z poloviny 17. až poloviny 18. století, secesní kostel sv. Jana Evangelisty či expozice Vlastivědného muzea v Šumperku. V odpoledních hodinách program završíme prohlídkou nedaleké renesanční perly, zámku ve Velkých Losínách. U všech památek bude zajištěn odborný průvodce, proto neváhejte – počet míst je omezen. Přihlášky prosím odevzdejte v pokladně muzea Komenského v zámku v Přerově. Cestovné a vstupy do navštívených objektů si hradí každý sám.

Společný odjezd vlakem bude v sobotu 30. září 2017 v 7.08 z nádrží v Přerově (Os 3860 směr Olomouc).

Bližší informace vám podá průvodce zájezdu Mgr. Kamil Lukeš prostřednictvím e-mailu lukes@prerovmuzeum.cz nebo kontaktujte pokladnu přerovského zámku na telefonu 581 250 531.

Státní zámek Velké Losiny

KALENDÁRIUM

neboli

CO VÁS MŮŽE ZAJÍMAT...

5. a 6. 7. **Helfštýnská pouť.** Celodenní program plný řemesel a soutěží spojený s historickým tržištěm. Pořádá Studio Bez Kliky. Vstupné 100/60 Kč, děti do 6 let zdarma. Hrad Helfštýn. Více na www.bezkliky.eu.

8. 7. **Za nejkrásnějším ptákem Evropy.** Ornitologická exkurze za vlhami pestrými s Josefem Chytilém. Sraz v 8.00 u památníku na Čekyňském kopci. Poplatek 10 Kč.

15. 7. **Vokohradí.** Oslavy na počest Petra Voka z Rožmberka. Speciální kostýmované prohlídky spojené s živými vstupy historického tance, šermu a ukázkami living history. Vstupné 100 Kč/ 60 Kč, děti do 6 let zdarma. Hrad Helfštýn.

22. 7. **Houbařská vycházka do Lišné.** S Jiřím Polčákem za houbami. Odjezd linkového autobusu z Přerova v 6.30 z nástupiště č. 17, sraz v 7.00 na návsi v Lišné. Poplatek 10 Kč.

29. 7. od 21.00 **Hradní letní kino.** Promítání Biografu 16 pod širým nebem. Program naleznete před akcí na: www.helfstyn.cz. Vstupné 100 Kč/60 Kč, děti do 6 let zdarma. Hrad Helfštýn.

30. 7. od 16.00 **Zahradní slavnost.** Od 16.20 loutkové divadlo s pohádkou Pinocchio, od 17.30 koncert v trávě se skupinou Vltava. Vstupné 40/80/rodinné 150 Kč, předprodejní místa - info na www.ornis.cz. Akce se koná za každého počasí! ORNIS.

1.-5. 8. **Vivat Flauto.** Hudební vystoupení souboru zobcových fléten. Hrad Helfštýn. Více informací na www.vivatflauto.cz.

17. 8. od 16.30 **Komentovaná prohlídka výstavy Mykokosmos.** ORNIS.

19. 8. od 14.00 **Slavnostní zahájení XXIX. ročníku Kovářského fóra.** Hrad Helfštýn.

24. 8. od 17.00 **Nebude to otrava! Aneb Houby v kuchyni a na talíři II.** Kuchařská dílna. ORNIS.

20.-25. 8. **Kovářské fórum - XXIX.** ročník. Kovářský mistr vytvoří dílo speciálně pro hrad Helfštýn přímo v historické kovárně na III. nádvoří. Hrad Helfštýn.

26. 8. od 19.30 **Evropská noc pro netopýry.** ORNIS.

25.-27. 8. **XXXVI. Mezinárodní setkání uměleckých kovářů Hefaiston.** Výstava exponátů pod širým nebem, kovářské soutěže, promítání v galerii na II. nádvoří, demonstrace kovářské tvorby na deseti pracovištích atd. Během víkendu zajištěna autobusová doprava z Lipníka n. B. a zpět.

8. 9. **Výtvarná dílna ORNIS.** Více informací na www.ornis.cz. ORNIS.

10. 9. v 10.00 a ve 14.00 **Komentovaná prohlídka výstavy Poklady z hůry.** Program v rámci Dne evropského kulturního dědictví. Volný vstup. Přerovský zámek.

14. 9. od 17.00 **Léčivé houby.** Přednáška. Vstupné 10 Kč. Korvínský dům.

16. 9. **Hradní kejkle.** Rozmanitá přehlídka žonglérů, kejklířů a artistů všeho druhu, řada workshopů.

19. 9. od 17.00 **Hanácký kroj v 19. století.** Přednáška s ukázkou tvorby Bronislavy Millé. Vstupné 10 Kč. Korvínský dům.

23. 9. **Komentované noční prohlídky hradu Helfštýna.** Nutná rezervace nejpozději do 15. 9. 2017 na mail: helfstyn@volny.cz Více informací na www.helfstyn.cz. Hrad Helfštýn.

30. 9. **Za památkami Šumperka.** Umělecko-historický vlakový zájezd. Podrobnosti uvnitř čísla.

ZPRAVODAJ MUZEA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ ČERVENEC-ZÁŘÍ 2017

Texty: Martina Hrazdírová, Josef Chytil, Jan Lauro, Romana Nitková, Jiří Polčák, Petr Sehnálek, Kristina Sehnálková a Zdeněk Schenk

Foto: archiv Muzea Komenského v Přerově a Zdeněk Schenk

Redakce a grafická úprava: Kristina Sehnálková

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p.o., Horní nám. 7, 750 02, Přerov. IČO:00097969.

Zaregistrováno Ministerstvem kultury ČR pod zn. MK ČR E 21496.

Příští číslo vyjde 2. října 2017.

Muzeum Komenského v Přerově je zřízeno a financováno Olomouckým krajem.

